

VARPAS

literatūros, politikos ir mokslo
mėnesinis laikraštis.

TURINYS:

Programas Lietuvių Demokratų Partijos.

Prie mūsų programo. *Red.*

Mūsų atavizmas. *Da-gyvas.*

Pasikalbėjimas.

Korespondencijos: Iš Lietuvos. Kaunas. Šauliai. Kalvarija. Iš Latvijos.
Iš Amerikos.

Iš svetimų laikraščių.

Smulkus raštai: Antanas Baranauckas †. D-ras Vincas Petteris †. Aukos
„Varpo“, „Ukininko“ ir „Naujienu“ reikalams. Atsakymai. Apgarsinimas.

Prekė 20 kap.

Mūsų laikraščiai.

Varpas, Ukininkas ir Naujienos

išeina kas mėnuo.

Ant metų su prisiuntimu prekinoja:

	Varpas	Ukininkas	Naujienos
Lietuvoje (Maskolijoj) konvertuose	5 rub.	3 rub.	3 rub.
Prusuose (Vokietijoj) ir Austrijoj	4 Mk.	2 Mk.	2 Mk.
Amerikoje ir kitur	5 Mk.	3 Mk.	3 Mk.

Į Sandarbininkus.

Parankumo dėlei prašytume sekti šiuos praktiškus nurodymus:

- Korespondencijos ir kiti smulkūs rašteliai reikia rašyti ant vienos pusės lapo kad juos lengva būtų atskirt vienus nuo kitų. Laiškai į Red., atskaitos, turi but rašomi ant atskirų lapelių.
- Siunčiant rankraščius reikia nurodyti
 - į kokį laikraštį kas siunčiama;
 - ką išpuola daryt, jeigu rankraštis koks negalėtų but patalpintas į mūsų laikraščių;
 - siunčiant daug rankraščių pridėti ir jų surašą su kokiu nors parašu (pseudonimu);
 - siunšiant didelius rankraščius, tinkančius spaudimui atskiroj kny gutėj reikia butinai pranešti ir adresas.
- Siunčiant pinigų, reikia *butinai* prisiųsti (drange arba skyrium) ir paaiškinimą
 - keno pinigai;
 - kiek ir ant kokio dalyko siunčiama;
 - kuomet ir kokioj formoj turėtų but kvituota.

Iš „Varpo“ išleistuvės galima parsisi sdinti ir senesniejai laikraščiai:

	Prusuose (Vokietijoj)	Amerikoj ir Anglijoj		Prusuose (Vokietijoj)	Amerikoj ir Anglijoj
Varpas 1889 m.	5,00 Mk.	6,00 Mk.	Ukininkas 1890 m.	5,00 Mk.	6,00 Mk.
„ 1895 m.	5,00 „	6,00 „	„ 1895 m.	5,00 „	6,00 „
„ 1897 m.	4,00 „	5,00 „	„ 1896 m.	4,00 „	5,00 „
„ 1898 m.	4,00 „	5,00 „	„ 1897 m.	4,00 „	5,00 „
„ 1899 m.	4,00 „	5,00 „	„ 1898 m.	4,00 „	5,00 „
„ 1900 m.	4,00 „	5,00 „	„ 1901 m.	3,00 „	4,00 „
„ 1901 m.	4,00 „	5,00 „	Naujienos 1901 m.	2,00 „	3,00 „

Konvertuose į Maskoliją prekinoja dšyk daugiau, negu Prusuose.

V A R P A S

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Programas Lietuvių Demokratų Partijos.

(Projektas.)

Šįmet Didžiojoje Lietuvoje tapo padarytas lietuvių demokratų susivaižavimas, ant kurio tarp daugelio kitų klausimų buvo apsvarstomi ir klausimai jų dabartinio programo. Kadangi trumpu laiku šio programo negalima buvo pilnai apdirbti, tai atlikimas šio darbo tapo pavestas parinktiems žmonėms, arba komisijai, kuri tai šiandien, atlikus sulyg duotų jai patarimų savo darbu, pasidrašina apskelbti jį visuomenei su pažymėjimu, juog skelbiamasis programos, kaip tu tarpu lietuvių demokratų partijos dar neužtvirtintas, pasilieka projektu Lietuvių Demokratų Partijos programo.

Malonėdami lietuviškoj rašliavoje matyti apstingą apsvarstymą užkliudytų programe klausimų, meldžiame „Varpo“ bei „Ukininko“ rėdytė, o teip-gi ir kitus laikraščius, patalpinti šį projektą ištisa.

15. XI. 1902.

Komisija.

I. Musų siekiai.

Trečiąją kartą padalinus Lenkų viešpatystę, Lietuva pakliuvo į maskolių jungą ir nustojo savosios valdžios. Lietuvoje tuomet laisvi tebuvo bajorai ir kunigai. Nors jie bandė kelis sykius nusikratyti šį jungą, vienok kadangi begindami vien savo reikalus ir bejieškodami tik savo naudą, nepaisė sodiečių likimo ir vertė juos po senovei eiti sunkią baudžiavą, tai pasikėlus prieš Maskoliją maistams, sodiečiai nepadėjo jiems, ir maistai tapo nuramdyti, o Lietuvą ištiko da didesnė priespauda.

Pagaliaus baudžiava tapo numesta. Sodiečiai įgijo siek-tiek didesnę laisvę, bet ir ant jų, kaip ir ant bajorų ir kunigų, kabojo tas patsai maskolių politišką jungą. Ypač tas jungas pradėjo įkerėti lietuviams nuo laiko Muravjovo-koriko gadyinės, kuomet lietuviams tapo uždrausta spauda, užginta pirkti žemę ir užiminėti įvairias vietas administracijoj. Šią maskolių politiką, paskirtą Lietuvos ištautėjimui, pagaliaus pradėjo suprasti kai-kurie musų šviesuoliai ir nenutautusieji lietuviai sodiečiai. Tauta pabudo iš ilgo miego. Juo tolyn, juo daugiau pradėjo atsirasti užtarėjų lietuvių tautos ir apginėjų jos reikalų, pagaliaus atsirado užsieninė musų rašliava.

Bet Lietuvai tebesant maskolių jungė, musų tauta negal įgyti priderančių jai tiesų. Šauksmai ir maldavimai susimylėjimo prieš valdžią, užsispyrusią surusinti musų kraštą, nieko negelbti; prieš valdžios stiprumą priseina išstatyti da stipresnę tautišką sumanią lietuvišką organizaciją. Ilgainiui pradėjo Lietuvoj atsirasti naujos šviesos

žiburėliai. Tie žiburėliai, skelbėjai laisvos ir nepriklausomos Lietuvos, užsvito pagaliaus ir surukusiose lietuvių vargdienių grįtelėse po kaimus ir miestus. „Lietuva-lietuviams“, „Lietuva tur but laisva“ — šis, išpradžios nedrąsus, šauksmas pradėjo apimti vis didesnes ir didesnes žmonių minias. Lietuva yra politiškai apmirus, Lietuva nori politiškai atgyti — toks tautos tikslas, to visi jos veikiančiųjų partijų programai reikalauja. Laisva ir nepriklausanti kitoms tautoms ir viešpatystėms Lietuva — tai tolimasis siekis mūsų Lietuvių Demokratų Partijos.

Pasiekimui šio plataus siekio yra reikalingas kuoplačiausias mūsų visuomenės ugdymas. Toksai ugdymas yra šiandien valdžios draudžiamas: vis kas prisieina slapčia atlikti; net paprastas kultūriškas darbas, kursai pačioj Maskolijoj kitoms tautoms nėra užginamas, lietuviams yra uždraustas. Męs jug neturime ne tik laisvos spaudos, bet ir paprastos cenzuruotos, toliaus neturime laisvų sueigų, laisvo jaunuomenės mokymo, laisvo išpažinimo tikėjimo, žodžiu sakant, neturime tų tiesų, kurios kiekvienoj apšviestoj viešpatystėj šiandien yra žmonėms užtikrintos. Visos šios tiesos, kaip pas mus, taip ir visoj Maskolijoj, yra valdžios suvaržytos. Lygiu budu prie viešo viešpatystės valdymo patįs valstiečiai negali nė į išleidimą naujų įstatymų kištis, nė daboti jau išleistų įstatymų, nė užiminėti vietas pačioj administracijoj sulyg žmonių išrinkimo. Viskas galutinai priguli nuo įsiskverbiosios po sparnais maskolių erelio biurokratijos, arba, tiesog sakant, nuo caro.

Ne taip turėtų būti: visnose reikaluose vietoje caro arba priklausančios jam saujos urėdų viršenybės, privalo įvykti pačių žmonių viršenybė. Toksai valstiečių viršenybės įvykimas tėra galimas, tik dabartiniam biurokatiškam arba policijiniam Maskolijos surėdimui žuvus. Šiandien jau ir pati valdžia žino, juog panaikinimo jos geidžia kaip kilstančios prieš ją pačių rusų partijos, taip lygiai ir visos gyvenančios po Maskolijos jungu tautos, kurios trūkšta išsiliuosuoti iš po to jungo.

Tai-gi norėdami įgyti ir lietuviams šią viršenybę ir užtikrinti jiems vaisius politiškos laisvės, męs privalome eiti išvien su kilstančiomis prieš dabartinę valdžią Maskolijos partijomis. Minėdama tai L. D. P. stengsis solidariskai laikytis su tomis partijomis, kurios reikalauja šios politiškos laisvės.

Bet išgavimu politiškos laisvės Lietuvių Demokratų Partijos reikalavimai nepasibaigia. Tardami „Lietuva-lietuviams“ męs trokštame išgauti mūsų tautai tokią politišką tvarką, kuriai esant lietuviai galėtų patįs save valdyti, nepriklausydami svetimiems, o kultūriškas jų ugis nebutų trukdomas svetimtaučių. Tai tegali įvykti tik išgavus pilną Lietuvos autonomiją etnografiškose ribose.

Nesigilindama į busimos autonomiškos Lietuvos pamatus, L. D. P. tuo tarpu laiko per reikalingiausį daiktą ugdyti mūsų visuomenę partijos pakraipoj ir pratinti ją prie ginimo savo reikalų nuo valdžios ir svetimtaučių, kurie trukdytų mūsų siekių įvykinimą.

Santrauka kaip minėtų siekių, taip ir reikalavimų, tolesniai smulkiau išdėtų, ir reiškia savėp Lietuvių Demokratų Partijos programą, kursai, mūsų spēkoms einant stipryn, tikimės, turės tobulintis

ir plėtotis. Su šiuo programu jungiasi teipos-gi ir mūsų taktika, tolesniai apsvarstoma, kuri, kaip prideranti nuo spėkų pačios partijos, joms augant, turės tobulintis.

II. Mūsų reikalavimai.

Kaip Maskolijoj, teip ir priklausančioj jai Lietuvoj, nėra nė seimo, nė kito kokio žmonių išrinkto susirinkimo, prieš kurį mes galėtume perstatyti savo reikalavimus, kaip tai yra daroma viešpatystėse, kame yra parlamentai. Savo reikalavimus mums priseina kelti tik prieš Maskolijos valdžią, kuri gali juos priimti arba atmesti ir net nubausti už pakėlimą tokių reikalavimų. Iš pritarimo mes žinome, juog valdžios akyse turi vertybę tik tokie reikalavimai, išpildymo kurių reikalauja plačios žmonių minios ir kurių nepakinkinis gali įvykti sukilimas tų minių prieš valdžią. Ir mūsų statomieji reikalavimai beveik visi tokios rūšies . . .

Bet tarp jų nemažai yra ir tokių reikalavimų, atlikimo kurių reikalaujame nuo pačios mūsų visuomenės arba nuo atskirų jos luomų ir ypatų. Pildymui šių reikalavimų, kaip prispirtina spėka, pasilieka vieša mūsų visuomenės nuomonė ir tvirtas persitikrinimas jų reikalingumo.

Visus statomuosius tuo tarpu reikalavimus mes išrandame patogiausiu padalinti į sekančius penkis skyrius: reikalavimai 1. sulyg mūsų kalbos užlaikymo, 2. sulyg mūsų jaunuomenės mokymo, 3. sulyg žmonių valdymo, 4. sulyg parapijų sutvarkinimo ir 5. sulyg įvairių luomų mūsų visuomenės prilaikymo.

1. Sulyg mūsų kalbos užlaikymo.

a) Mēs reikalaujame leidimo lietuviams tiesos spausdinti Lietuvoje lietuviškomis raidėmis lietuviškas knygas ir visus kitus išleidimus ant tų pačių tiesų, kaip šiandien Maskolijoj yra spausdinamos rusiškos knygos ir laikraščiai. Lygiu būdu reikalaujame, idant pardavinėjimas ir platinimas lietuviškų raštų, išleistų arba kame-nors svetur butų atliekamas sulyg tiesų, kurios yra užtvirtintos dėlėi rusiškos ir kitų svetimų kalbų.

b) Mēs reikalaujame, idant visose viešose vietose, kaip antai: ant valdžios leistų susirinkimų, draugysčių arba sueigų, skaitymų arba pranešimų, toliaus teatruose arba koncertuose lietuviškai kalbai butų leistos lygios tiesos, kaip ir rusiškai kalbai.

c) Visuose valdžios susisiekimuose su Lietuvos krašto žmonėmis, kaip tai valsčiuose, suduose, ant geležinkelių, garlaivių ir t. t. pamatinė kalba privalo būti lietuviška; visi valdžios atsiliepinimai, apskelbimai, pranešimai ir kalbos į žmones turi būti lietuviški.

d) Visi parašai viešose vietose, kaip iškaisai, gatvių ar kelių rodyklos, visokie valdžios apskelbimai apie turgus, pardavimus, pajieškojimus, apie apsisaugojimą nuo limpamųjų ligų ir t. t. privalo būti garsinami ir lietuviškoj kalboj.

e) Visų valdžios įsteigų viršininkai Lietuvoje privalo mokėti lietuviškai; nemokantieji šios kalbos neturi užimti vietų.

f) Męs reikalaujame, idant kiekvienas lietuvis, nors jis suprastų svetimas kalbas, visose Lietuvos įsteigose ir susisiekimuose su visokiais viršiniškais vartotų tik lietuvišką kalbą. Visos daromos tarp žmonių sankalbos, sutarimai, sulygimai, teip-pat pasirašymai ant dokumentų, pirmiaus lietuviškai išguldytų, butų atliekami lietuviškai. (Žiur. „Musų taktika.“)

g) Visose Lietuvos mokyklose turi buti įvesta lietuviška kalba, priverstinai mokoma.

h) Lietuvių bažnyčiose turi buti vartojama lietuviška kalba, kaip pamatinė.

i) Lietuvos vyskupai ir kunigai privalo mokėti lietuviškai. Tam tikslui turi buti įvestas priverstinas mokymas lietuviškos kalbos Vilniaus ir Seinų katalikų seminarijose, kaip tai yra Kauno seminarijoje.

2. Sulyg musų jaunumenės mokimo.

a) Žinodami, juog kiekvienos tautos kulturiškas ugis labiausia pridera nuo suteikiamojo žmonėms apšvietimo, męs norėtume įvykinti Lietuvoj tokią tvarką, kad žmonėms butų užtikrinta laisvė mokimo ir bent veltas pradinis kiekvieno valstiečio mokslas. O dabar męs turime valdžios mokyklas, kurios, kaip paskirtos ištautinimui musų jaunumenės ir jos apkvailinimui, dėlei politiškų valdžios užmanymų, pasilieka mums ne tik be naudos, bet dažniausiai esti pragaistingos musų tautai. Prie šių pastarųjų privalome priskaiityti cerkvinės ir kitas, popų prižiurimas mokyklas, į kurias lietuviams visai nepridera leisti savo vaikų. [Sulyg Vilniaus vyskupo išleisto cirkuliaro. 15. vasario d. 1902 metais.]

b) Miestų ir valsčių pradedamosios žmonių mokyklos, kame viskas yra rusiškai išguldoma, teip-pat netinka lietuvių vaikams, bet kadangi staiga negalima įvykinti jose permainų, tai patariame leisti į jas vaikus, tik sumažinimui jų įtekmės reikalaujame:

1. idant, pradedant vaikščioti į tas mokyklas, kiekvienas vaikas mokėtų lietuviškai skaityti ir rašyti;
2. idant tose mokyklose tikėjimas butų išguldomas lietuviškai ir iš lietuviškų, spausdintų lotyniškai lietuviškais litaromis katekizmų;
3. idant, vaikams einant į tas mokyklas, tėvai rupintųsi pašalinimu netikusios tų mokyklų įtekmės ant jų vaikų. Tam tikslui turi buti vaikams suteiktos lietuviškos knygelės, iš kurių jie galėtų permanyti visą-ką.

c) Reikalaujame, idant visuose Lietuvos pavietiniuose miestuose butų įsteigtos vidutinės vyrų ir mergaičių mokyklos (gimnazijos). Pastojimui į šias mokyklas turi buti atmestos visos šiandien varžomos sąlygos, kaip tai: skirtumas, priimant mokintinius, sulyg jų tikėjimo arba kilmės, augštas mokestis už mokslą, policijos paliudijimai apie ištikumumą valdžiai, priverstinas atidavimas mokintinių į internatus, arba užlaikymui (gyvenimui) paskirtus butus, priverstinas vilkėjimas pagal tam tikros formos pasiutų rubų, apribavimas iš augšto paskirto skaitliaus vakansijų ir t. t.

d) Įvedimas išguldymo tikėjimo vidutinių mokyklų mokiniams lietuviams lietuviškoji kalba.

e) Reikalaujame, idant kiekvienam valstiečiui būtų leista mokinti vaikus namie be kokių, šiandien vyresnybės statomų, kliūčių ir bausmių.

f) Pradedamose mokyklose lietuvių vaikai turi būti mokomi visų dalykų lietuviškai. Šių mokyklų mokiniojai privalo būti lietuvių renkami ir tur būti lietuviai. [v. b) Red.]

g) Prie kiekvieno valsčiaus, arba gminos, tur būti leista įkurti lietuviškus knygynus.

h) Įvesti išguldinimą lietuviškos kalbos vidutinėse Lietuvos mokyklose, teip-pat Vilniaus ir Seinų seminarijose.

i) Leisti kiekvienai ypatai arba draugystei įsisteigti įvairias mokyklas, kuriose viskas būtų lietuviškai išguldoma ir kurioms būtų duotos tos pačios tiesos, kaip ir valdžios to paties laipsnio mokykloms.

k) Sugrąžinti Lietuvai Vilniaus universitetą, kame tarp kitų katedrų būtų katedra ir lietuviškos kalbos, istorijos ir literatūros.

3. Sulyg žmonių valdymo.

Prisilaikydami to pamatinio principo, juog žmonės privalo patį save valdyti, o nebūti valdomi svetimų jiems pristatytų viršininkų, mes reikalaujame įvedimo principo sauvaldystės plačiausioj reikšmėj, kaip atskiriems miestams, sodiečių valsčiams (gminoms), teip lygiai visam mūsų kraštui.

Minėdami tai, reikalaujame:

a) Idant valdžia prašalintų visus varžomuosius įstatymus, Lietuvai paskirtus, kurie šiandien neleidžia lietuviams katalikams užimti vietas, kaip antai: administracijoje, suduose, ant geležinkelio ir kitose vyresnybės arba draugijos įsteigose.

Pasarga. Vietų žandarų, policijos tarnų ir kitų, kurių rupestis yra nutautinimas ir politiškas apkavilimas, neprivalo lietuviai užiminėti.

b) idant visos vietos, kaip seniunų (starostų), vaitų, sudžių, raštininkų, mokyklų mokiniojų būtų renkamos, ir užimtų jas lietuviai.

c) idant pavietų viršininkai nesikištų į valsčių reikalus užtvirtinime rinkime, išskirstyme mokesčių ir t. t.

d) idant sodiečiai būtų sulyginti tiesomis su kitais viešpatystės luomais ir vietoj dabarties valsčiaus taptų įvestas visuluominis valsčius.

e) Kadangi bendri mūsų krašto reikalai valdžios tuo tarpu tėra aprūpinami vien policijinėj reikšmėj, ką parodo mūsų general-gubernatorių veiklumas, tai vietoj jų Lietuvoj turėtų būti įvestas visuluominis seimas, kuriame išrinkti žmonių pasiuntiniai spręstų apie šituos mūsų krašto reikalus:

1. aprūpinimas visų Lietuvos ekonomišku reikalų,
2. aprūpinimas žmonių apšvietimo,
3. aprūpinimas žmonių gydymo ir higijeniško užsilaikymo,
4. paskyrimas mokesčių ir jų išskirstymas sulyg kiekvieno turtingumo,
5. ir visi krašto reikalai, kurie tik bus leisti apsvarstymui.

4. Sulyg parapijų sutvarkymo.

Pripratiniui žmonių prie to, juog jie privalo pačis save valdyti, ir išvengimui ekonomiškuose parapijų reikaluose galimų skraudų, dabarties rėdymui esant, L. D. P., nesikišdama į tikėjimo dalykus, laiko per reikalingą daiktą laikytis šiuose atvijuose šitokios tvarkos:

a) Visos parapijos turtas priguli nuo pačių parapijonių, kurie privalo išrinkti prižiūrėjimui jo bažnytinius komitėtus arba sindikus. Šio komitėto sąnariai išduoda atskaitą iš įeigų ir išlaidų parapijonų sueigai.

b) Visas svarbiausias išlaidas, kaip antai statant, atnaujinant ir taisant bažnyčias, kapinius, klebonijas, špitoles ir t. t., komitėtai atlieka pagal padarytą parapijonų sueigos nusprendimą.

c) Visas pelnas už bažnytinį patarnavimą, aukos ir užrašai turi būti įtraukiami į parapijos išdą, kursai pasilieka komitėto prižiuroj.

d) Visi bažnyčios tarnai turi būti parapijos komitėto samdomi, kursai išmoka jiems ir algą. Tas pats komitėtas išmoka algas ir kunigams.

5. Sulyg yvairių luomų prilaikymo.

a) Atsimindami tai, jog atskirų luomų reikalai ne tik nesutinka, bet dažniausia vieni kitiems prieštarauja, mes neužsiimame ypatingu prilaikymu kokio-nors vieno luomo reikalų, bet stengsimės aprupinti visų jų bendrus reikalus, tai yra jų tautiškai-politiškus reikalavimus. Vienok matydami vargingą ir skurdų mūsų visuomenės nuslėgtųjų gaivalų gyvenimą, ar tai sulyg jų padėjimo, ar beturtystės, ar tamsumo, daugiausiai rūpimsimės jų buvio pagerinimu, kadangi be tokio pagerinimo vargu būtų reikalauti iš jų permanymo ir tautiškai-politiškų reikalų. Todėlei į pirmą šių rūpesčių eilę L. D. P. paskiria aprupinimą, pagerinimą buvio miestų ir kaimų darbininkų, smulkžemių ir bežemių ukininkų, sodiečių, smulkių amatninkų ir pramonininkų. Šių luomų sąmonė sulyg skelbiamojo partijos tikslo yra tvirčiausiu ramėniu įkunjimui jos užmanymų.

b) O apie miesto ir kaimų darbininkų padėjimą kalbant, L. D. Partija atranda reikalingu daigtu platinti tarp jų luominį ir politišką susipratimą, palikdama jiems laisvę tvertis organizacijas, kokias jie atras tam tikslui per reikalingas. Kadangi luominiais šių darbininkų reikalais šiandien rūpinasi tam tikra Lietuvių Socialdėmokratiška Partija, tai platesnis išdėstymas jų reikalavimų tos partijos jau tapo padarytas, ir mes pritariame jai visuose reikaluose, kurie yra sujungti su tautišku Lietuvos darbininkų krutėjimu.

c) Sulyg prilaikymo sodiečių mes statome šitokius reikalavimus:

1. prašalinimas varžančių visuomenę valdžios tiesų, ukininkams ir kitiems mūsų draugijos sąnariams, perkant žemę, miškus ir tt.;
2. panaikinimas mokesčių, imamų išpirkimui žemės;
3. panaikinimas yvairių naturališkų pareigų, kurias ukininkai šiandien atlieka, kaip antai: kelių taisymai, atlikimas stuikų, vietinės policijos užlaikymas;
4. sulyginimas ukininkų tiesų su visų kitų luomų tiesomis;

5. palengvinimas išsiskirstymo sodiečių į viensėdžius;
6. sugražinimas konfiskuotų laike paskutinio lenkmečio dvarų ir miškų buvusių savininkų jų įpėdiniams, o jiems nebésant, išdalinimas bežemiams Lietuvos darbininkams;
7. išdalinimas valdžiai prigulinčios Lietuvoj žemės bežemiams darbininkams;
8. uždraudimas tvirti Lietuvoj kolonijas: starovierių, buvusių maskolių kareivių, šiandien valdžios daromas;
9. įvedimas lengvaus kredito nusipirkimui žemės, pagerinimui jos, nusipirkimui sėklų ir t. t.;
10. įvedimas prie valsčių patarėjų agronomų, kurie mokytu žmones geresnio išdirbimo žemės;
11. įkurimas kiekviename paviete šemdirbystės, sodininkystės, bitininkystės mokyklų;
12. leidimas ukininkams tvertis draugystes, sindikatus, bendroves ir t. t.;

d) Sulyg amatininkų, pramoninkų, pirklių prilaikymo atrandame reikalingu rupintis jų sutvirtinimu ir apsaugojimu nuo nutautimo. Jų daugumas šiandien yra miestuose. Kadangi norime, idant mūsų miestai būtų lietuviški, privalome saugoti atvykstančius lietuvius nuo ištautėjimo, o atvykusius ir jau nutautusius — stengtis prižadinti prie mūsų tautos reikalavimų.

c) Apginimu dvarponių ir kunigų reikalų, kaipo tvirčiausių mūsų visuomenės luomų, mes neužsiimame, bet reikalaujame, idant tuli šių luomų sąnariai, istorijos bėgiu pametę tautystę, grįžtų prie savo užmirštos tautos ir priimtų lietuvišką už naminę kalbą. Abudu šiuo luomu privalo rupintis mūsų tautos gerove, nes juodu užauklėtu ir užugdytu yra kruvinu mūsų žmonių prakaitu. Todėl iš šių luomų galima reikalauti atlikimo tulų pareigų sulyg mūsų žmonių, bet bepasikliauti jais sulyg anų prilaikymo.

III. Musų taktika.

Siekiu musų taktikos yra išdirbti ir suorganizuoti sumanią politiską partiją, kuri ilgainiu galėtų įvykdinti musų reikalavimus, veikdama visoj Lietuvoj vienokiu budu. Toksai įvykdinimas kai-kurių iš musų reikalavimų tėra galimas tik išikunyjus musų siekiams, pabriežtiems pirmoj dalyje skelbiamojo programo projekto. Neabejojame, juog abelnai musų visuomenė nėra pribrendus prie permanymo busimos autonomiškos ir nepriklausamos kitoms viešpatystėms Lietuvos, vienok tuos siekius išrandame reikalingu pabriežti susipratimui prakilnesnių musų visuomenės gaivalų, kurie sulyg šių tolymesniųjų reikalavimų geriaus galės permantti šių dienų įvairių luomų tautiskai-politiskus reikalavimus. Tuo tarpu mums neina apie tobulą išaiškinimą pamatų tos busimos Lietuvos ir tvarkos, kokią joje mes šiandien norėtume užvesti. Daryti tai mes galėtume tik su pagalba svajonės, kuriai neprivalo būti vietos programe; mes stengiamės atkreipti didesnę atydą ant to kas šiandien yra ir kaip negeistinus dabarties apsirėiskimus begyj

tolymesnio gyvenimo prašalinti; mums rodos, juog užtenka tik paprastų ramščių prie šių siekių, pagražinimą ir jų papuošimą padarys kiekvieno fantazija atskyriai. Taip, kalbėdami apie mūsų siekius, mes nieko nesakome apie šių dienų kariumenės prašalinimą, apie tai, koku budu bus padarytas paskirstymas busimoj Lietuvoj turtų, koku budu rupinimės apie žmonių apšvietą, apie jų gydimą, apie jų kasdieninį darbamąsi ir t. t. Neabejojame, kad visus šiuos klausimus sąnariai atskyrų luomų sulyg jų dabarties padėjimo turės savotiškai išristi, atskyrus duoti papuošimus tai busimajai Lietuvai, nors visi šie luomai sutinka, juog dabarties padėjimas yra biauirus ir reikalaujantis permainų. Tokiu budu visus šiuos luomus mes vienyjame ne sulyg to, ko kiekviena iš jų reikalaua galutinai, bet sulyg to, kas šiandien lygiai visiems kenkia, kas lygiai visus laiko suvaržęs. Tokiu varžomuoju sunkumu ir yra politiškas Maskolijos jungas, kuriam esant tolymesnis tautos bujojimas nėra galimas. Tiesa, ne visi luomai vienodai atjaučia šį jungą — tai pridera kaip nuo jų dabarties padėjimo, teip ir nuo laipsnio jų apšvietos. Bajorai ir šėip didžturčiai nejaučia kai-kur šio jungo, nes ir po juo jiems nebloga gyventi, o nužlugtieji medgiškai gaivailai, kaip darbininkai, ukininkai, smulkųs pirkliai ar amatninkai nepermano šio jungo sunkumo dėlei stokos apšvietos. Kadangi aprupinimas padėjimo šių nužlugtųjų yra galimas tik įvykus naujai Lietuvoje tvarkai, todėl jie sulyg savo reikalų gali reikalauti šių permainų ir įvykdinimo naujos tvarkos — tame jų išrokavimas. Todėlei tik ant šių luomų mes galime tvirtai pasitikėti, tuo tarpu kaip luomai mūsų dvarponių, dvasiškijs ir apskritai pininguočių, galėdami prie dabarties padėjimo savo reikalus apginti, gali visai nenorėti įvykdimo šių permainų. Tiesa, šiandien ir šie luomai kenčia kai-kurius persekiojimus, kurie nedaleidžia pilnai bujoti jų užmanymams, kaip tai, jiems uždrausta užiminėti vietas administracijoj, uždrausta tverti liuosai draugystes, uždraustas žemės pirkimas, įvesti ypatingi tarifai jų išdarbiams sulyg kitų ir t. t. Bet jeigu šie persekiojimai butų atmesti, tai jų mintise mažai tepasiliktų jieškinių, kurie pralenktų valdžios siekius. Atsimindami apie tai, mes labiausiai privalome užsiimti pagerinimu padėjimo nužlugtųjų gaivalų mūsų visuomenės, nės troškimas šio pagerinimo lieka sujungtas su troškimais naujos tvarkos pačiame Lietuvos politiškame rėdyme. Nors mes ir neapkalbėjome ir neišdėstėme šios dienos reikalavimų darbininkų luomos, bet pakraipa šių reikalavimų aiški jau dėlei vieno nurodymo ant jieškinių Lietuvoj veikiančios Social-Demokratiškos Partijos. Skirtumą tuose jieškinuose randame tik tame, juog mes reikalauame prilaikymo šio luomo, tuo tarpu kaip socialistų partijos reikalaua permainų jų gyvenime, kaip abelnai ir visos draugijos, paremtos šiandien ant privatiškos savasties. Pagerinimas darbo sanlygų, sumažinimas darbo dienos, padauginamas algos ir rupesčiai apie kuoplačiausią apšvietą dėlei jų pasilieka ir mūsų programe.

Plačiaus išdėstėme reikalavimus mūsų ukininkų, nes tarpe jų, kaipo skaitlingiausio visuomenės gaivalo, užsilikusio lietuvišku, išrandame labiausiai reikalingu pasidarbavimą. Politiškas šio luomo susipratimas po teisybei liudys ir tautos susipratimą ir bus stipriausiu ramsčiu sapamatavimui busimos Lietuvos autonomijos etnografiškose ribose.

Politiškam susipratimui kaip šio, taip ir kitų luomų, mes patariame tvirti po visą Lietuvą atskiras kuopeles, susipratusias sulyg jų tautiškai politiškų ir medegiškų reikalavimų. Šios kuopelės privalo pasilikti tais žiburėliais, apie pasirodymą kurių Lietuvoje jau anksčiau kalbėjome.

Praplatinimui platesnio politiško susipratimo patariam naudotis politiškai-tautiška literatura, įtaisymu viešų pasišnekėjimų, skaitymų, toliaus teatrų, gegužinių, tautiškų švenčių, apvaikštinėjimų myrio dienų svarbiausiųjų mūsų raštininkų ir šiaip veikėjų. Vietoj paprasto blaškinėjimo knygučių ar atsisaukimų tarp žmonių, nepripratusių prie skaitymo patariame pirmoj eilij naudotis gyvu žodžiu ir todėl stengsimės užlaikyti tam tikrus agitatorius, kokie lankytųsi ir turėtų šnekas yvairiuose Lietuvos kampuose. Platinimo atsisaukimų arba proklamacijų neatmetame, kadangi jie dažnai sujūdina apskriečios mintis ir pripratina mūsų visuomenę kalbėti apie svarbius jai reikalus, bet vietoj jų augščiaus statome organizavimą nors mažo burelio žmonių susipratusių, kurie tolesniai jau rupintų apie prilaikymą lietuvių savo apskrityje.

Kadangi mūsų reikalavimai užliečia ne vien valdžią, bet ir mūsų visuomenę ir jos atskiras ypatas, tai vietinėms kuopelėms reikia stropiai daboti atlikimą šių reikalavimų. Prie šių pastarųjų galima priskaityti užlaikymą lietuviškos kalbos kaip viešame draugijos gyvenime, taip ypač mūsų bažnyčiose, kame dažnai lenkiškajai kalbai užleista yra privilegijuota vieta. Užlaikymo ir paguodojimo šios kalbos reikia reikalauti nuo kiekvieno visuose atvejuose, kaip tai smulkiaus nurodyta mūsų programe.

Tolesniai svarbiausiu reikalu šių kuopelių pasilieka darbavimas prie mūsų jaunuomenės mokymu. Atmindami, juog šioj jaunuomenėj visa mūsų tautos viltis, privalome ginti ją nuo ištautėjimo ir taip ją ugdinti, idant iš jos mūsų tauta turėtų didžiausią naudą. Tam tikslui mokintiniai kiekvienos moksloslainės privalo būti aprūpinami kaip sulyg lietuviškos literatos, taip lygiai ir visų tautoje kylančių rūpesčių, ar užmanymų. Ypač priseina pratinti nuo mažumos prie idėjos, juog lietuviškai pabaigę mokslus privalo pasilikti tėvynėje ir darbuotis ant jos naudos. Tie, kurie dėlėi kokių nors priežaščių peržengė šią priedermę, privalo stengtis sugrįžti, neveizdami į medegišką nepasivedimą, o jeigu jau pasiliko svetur, tai savo turtais privalo šelpti likusiuosius savo krašte. Šelpimas jaunuomenės, mokslan einančios, tur but daromas butinai, jeigu ši jaunuomenė jau yra palinkusi prie aukavimo savo spēkų tėvynės labui. Tam tikslui visur Lietuvoj privalo tvirti draugystelės rinkimui pinigų sušelpimui besimokinančios jaunuomenės, ir kiekviena šeimyna privalo sutikti ant užmokėjimo paskirto jos mokeščio tam tikslui.

Lygiu budu pridermė šių kuopelių pasilieka priturėjimas visų nukentėjusių dėlėi savo tautiško ir politiško darbavimosi, o taip-gi priturėjimas partijos rašliavos ir raštininkų. Rinkimai pinigų išleidimui knygučių ir atsisaukimų, o taip-gi politiškams prasikaltėliams, kančintiniams, privalo būti daromi kuoplačiausiai.

Pripratimui kaip ukininkų taip ir kitų luomų prie principo, juog jie visur privalo patįs save valdyti, patariame tvirti yvairias

draugystes ar bendrybes apginimui savo luominių reikalų ir t. t. Sulyg ukininkų valdymo patariame prikalbinėti ir agituoti tarpe jų, idant jie naudotųsi iš leistų jiems tiesų patiems valdytis valsčiuje (gminoj). Žinoma, ukininkų kerštai prieš vyresnybę, kaip tai atsisakymas nuo mokėjimo mokesčių, nuo rinkliavų kokioms nors ikonoms, nuo mokėjimo algos raštininkams ar mokiniojams dėlei jų nedorumo, neapseis be aukų, bet vis tai nenueis ant niekų. Valdžia, pajutus žmonių susipratimą ir jų kerštą, turės šį bei tą duoti. Šie kerštai ir pasikėsinimai, ar tai valsčiuje ar tai parapijos reikaluose, pagimdys didesnę vienybę tarp žmonių, kurie pažįs arčiau savo priešų nedorybes. Pagiriame teip-gi rinkimą tarp žmonių parašų, ar tai prašant leidimo lietuviams spaudos, ar dėlei kitų reikalų. Nesvarbu, kad šie maldavimai nepasieks savo tikslo, bet jie pratina žmones prie bendro veikimo.

Baigdami šiuos kelis žodžius apie taktiką, norime pasakyti apie budą mūsų elgimosi sulyg svetimtaučių. Atmindami savo pamatinį ramstį, juog „Lietuva-lietuviams“, mes stengsimės apie užlaikymą dabartinių etnografiškų Lietuvos rubežių, idant nutautinimo vilnis į Lietuvą toliaus nesilietų. Gyvenantieji-gi šiandien ant lietuviškos teritorijos, ar tai jie būtų svetimtaučiais, ar nutautusiais lietuviams, privalo pilnai paguodoti mūsų tautiškus reikalavimus ir jiems nesipriešinti. Jokios neapykantos prieš svetimtaučius mes nekeliame, bet besigindami namie nuo svetimtaučių mes visur ir visados stengsimės sušelpiti ir suremti savuosius ir atsiradus piktiems užgriovimams iš pusės svetimtaučių, gisimės ir kovosime prieš juos. Ypatingo atžvilgio reikalauja šie tikslai su lenkais, kurie nesiliauna kaikur skrieti savo idealus Lietuvos, junkdami ją prie Lenkijos. Prieš tai mes prieštaraujame ir atmetame bent kokį jų vadovavimą mūsų reikaluose, nors neatmetame solidariško su jais veikimo kaip lygiai ir su kitais svetimtaučiais, kaip latviai, finai, mažrusai ar baltgudžiai, kurie tik pasirengę yra kovoti su valdžia vardan geresnės ateities.

15. XI. 1902.

Prie mūsų programo.

Neįsigilindami į programo siekius ir reikalavimus, mes malonėtume šį kartą atkreipti skaitytojų atydą ant vienos stambios programo ydos — stokos mokslisko pamato.

Programo siekiai ir reikalavimai turėtų būti paremti ne tik ant doriškų principų, bet teip-gi ant principo mokslisko, sulyg kurio draugijos gyvenimas nesiduoda įstumti į kokias nors vėzes, įsilieti į kokias nors kvarmas, bet eina savo ypatingu keliu, turi savo tiesas, savo tendenciją, savo evoliuciją.

Istorijos filozofija susekė tą kelią, susekė tam tikrą draugijos gyvenimo įstatymą ir pavadino jį įstatymu organiškios evoliucijos, t. y. organiško ugio, nuolatinio paakiui žengiančio kulturiško išsiplėtojimo.

Hegel'is nurodė tą įstatymą sferoj idėjų, o Karol'ius Marksas surišo idėjas su materialiskais žmonių reikalais ir išreiškė tą įstatymą šiais žodžiais: „Das industriell entwickeltere Land zeigt dem minder

entwickelten nur das Bild der eigenen Zukunft*)“ (= šalis, turinti augštesnę pramonę, rodo kelią šaliai, turinčiai žemesnę pramonę) Męs-gi, norėdami pritaikyti tą įstatymą prie savo gyvenimo, galėtume pasakyti taip: „kiekvienos jaunos tautos kultūriškas kilimas tai yra, apskritai imant, ne kas kita, kaip sekimas pėdomis augščiaus pakilusią tautų.

Dėlto norėdami paremti savo programą ant mokslisko pamato, mėš turime pirma pažinti istoriją kilimo tų tautų, ką augščiaus už mus stovi, o paskui pažinti kultūrišką stovį savo tautos, idant būtų matyt, kokį kultūrišką darbą mėš esame atlikę, ant kokio kultūriško laipsnio stovi mūsų tauta ir kokių keliu išpuola mums *pirmausia* žengti.

Šiaip mus programos bus ne kas kita, kaip rinkinys augštų idejų, garbingų troškimų ir svajojimų, bet ne praktiškų, sutinkančių su dvasia laiko, reikalavimų.

Beto mus partijos principai turėtų but taip formuluoti, kad būtų aiškiai matyt, kame mėš susisiekiame su social-demokratais ir klerikalais ir kuo mėš nuo anų skiriamės.

Galiausiai turime pasergėt, kad skyriuje „mūsų reikalavimai“ tapo apleistas labai svarbus kultūriškas faktorius — tikėjimas, ir tas apleidimas juo yra nesuprantamas, jei atsiminti, kad „mūsų reikalavimai“ nori įgyti simpatiją „plačių žmonių minių.“ *Red.*

Mūsų atavizmas.

Dvi paskutini Lietuvos epochi įvyko seniai ir išleidė šaknis vis labiau ir labiau platinančiasias po visą mūsų žemę. Jau maž-kas tebeatmena baudžiovos laiką, jau nér (galime drąsiai tvirtint) Lietuvoj žmogaus, kurs nežinotų, jog Lietuvos tauta gyva, jog ji turi savo literaturą, jog lietuviška kalba ne vienų tamsuolių vartojama, kurie lietuviškai kalba neva todėl, kad neteko išmukt poniškos (suprask lenkiškos) kalbos. Rasi žymus paskutinių 20 metų lietuvių ugis — ir ekonomiškas ir tautiškas — turėtų progresyviškai žengti ir su kiekvienu metu, o ypač su kiekvienu žymesniu lietuvių krutėjime atsitikimu, turėtų išaugti skaitlingesnės ir stipresnės spēkos už savo tiesas kovojančių žmonių. Tai bent matome iš istorijos kitų tautų kilimo. Mūsų padangėje yra pasergiamas visai kitoniškas daiktas. Po 1897 metų subruzdino — mūsų krutėjimas buvo lyg nutilęs: kiekvienam kinkos sudrebėjo. Jaunuomenė-gi, kurios pobudis neduoda ramiai gyventi, pametusi lietuvišką darbą, ėmė kakintis platesnia ideja. Aš nesakau kad tai atsitiko iš praktiškumo, kad toji ideja turėtų daug daugiau klausytojų ir simpatijų, negu siaura tautiška ideja, dėl kurios nuskriaustas žmogus — nors po žemių palįsk — neturi kur dėtis: netik svetimtaučiai jos neatjaucia, bet ir saviejie šalinas nuo jos it nu ne baidyklės. Ne, ne tai aš noriu sakt. Man matos, kad mūsų baudžiaviškas atavizmas da stipriai veikia mūsų krauje. Ir todėl bijaus, kad ši 1900 — 1902 metų epopeja nepasibaigtų taip, kaip 1897 metų.

O Lietuva iš tikro budama prislėgta ir ekonomiškai (žmonės-liaudis) ir doriškai (bajorai) svetima valia ir svetima įtėkme ilgokai vilko visose savo luomose baudžiamos jungą.

Štai ilga eilė to atavizmo pavyzdžių. Imkime nors vieną — lietuvi, gudę vedusį. Širdies gilumoj jis jaučias nusidėjęs prieš savo tėvynę, o geriau sakant, prieš savo prigimtį. Greitai ateina refleksija ir žmogus jieško pigaus budo susiartint su gaivalu, iš kurio pats save išskyrė. Bet patėmikite, kad beveik nėkuomet jis nepapuola į tikras vėžes ir iš vieno paklydimo pereina į kitą — nemenkesnį. Ypač jis jieško ir randa sau prieglobą lenkų draugystėj ir įsiveizdina sau, kad jau esąs pakakinęs savo sąžinę. Man tai išrodo nedoriška, nes persikeitimui nēr siekiu. Sulyg mano nuomone, jei tu negali padaryti, kad tavo pati priimtų tavo tėvynę, tavo kalbą ir papročius už savo, tai velyk pačiam dėl šeimyniškos santaikos palikti gudu, negu jieškoti da trečio — svetimo dievo ir tarnaut jam, skriaudžiant netik savo šeimyną, bet ir tėvynę viliodamas jos linkią širdį asimiliuotis su amžiniais savo doriškais prispaudėjais.

Man teko buvoti pas tokį išgamą su tėvynės reikalais: reikėjo žymių ypatų legališkai draugystei. Atsiprašęs, kad užmiršęs lietuviškai kalbėti ir neradęs mane lietuviškos kalbos žinovo, jis nustebo, kam esanti reikalinga lietuviška draugystė, turint tokią lenkišką. Man aiškinant tųdviejų tautų ir jų tikslų skirtumą, pridėdant atsisakymą lenkiškai - katalikiškiosios draugystės nuo pašėpos lietuvių, nemokančių lenkiškai ir evangelikų-reformatų, — tas didvyris tiktai sutraukė pečius ir savo atsisakymą parėmė jau kitu argumentu: budamas lenkiškos draugystės sąnariu negalįs neužgaudamas jos buti lietuviškos. — Stebėtina, kodėl jis nepasisiulijo susidėt su gudiška arba — jei čia svarbus tikėjimo klausimas — su francuziška ar vokiška katalikų draugyste? — Ne, jis traukia prie lenkiškos Štai kame baudžiamos atavizmas. Nebekalbu jau apie tautiečius, lenkes vedusius. Tie dar-gi savo pačių parengti tyčiotis iš lietuviu, nesuspėjusio arba nepanorėjusio atsimiliuotis. Turėjau ir šiame atsitikime nemaža pavyzdžių.

Toliau, imkime mūsų jaunuomenę, — tą karštą, dorišką, viskam gerui linkusią visumenę kartą. Paimkime studentą, kuriam rodos, jog jo gabumui per angšta ant nacijonališkos dirvos, jog jam reikia platesnės veiksmo eirtmės ir kadangi visa žmonija, o ne vien Lietuva, esanti panciiais suveržta, reikia visur ir vardan visų dirbti ir t. t. Beauklėdamas tą ideją — jis su laiku netenka — arba geriau sakant — nutildo savo tėvynės meilę ir *pasišvėsdamas* visuotinam darbui pabaigęs mokslą pasirenka sau vietą, kur galėtų sutaikyti *utile cum dulci*. Kiek jis tų pridirba „didžiamjam darbui“ — šv. Hebakuko atskaitos da neturime, bet jau žinome, jog pagaliau jis ima spaut žmonelius, parsiūdoda už pasogą kokei gudei, jei nepasimašo po nosies lenkė ir, kaip viršaus sakėme, rupins ją sulenkinti, kadangi tai daug lengviau esą padaryti — kalbos kur - tai esančios panašesnės. Jeigu papuola laimė lenkę pagriebti (vis-tik turtingą), tai vyras net apsilaižys iš džiaugsmo: nereikėjo mat perdaug nusidėt prieš savuosius. Tuomet, „panie dobrodzieju“, né artyn neik be pagalio prie jo!

Šeip ar teip kalbėsime — mums tereikia tik mažiausios progos, kad sekant istorijos paprotį nulenkume sprandą prieš lenkų didybę.

Toksai paprotys dar-gi labai patogus: iš vienos pusės nėra baimės įklimpti dėl muzikiškos „utopijos“ iš antros — sėbraujant su lenkais net sostapilėj reikalui atsiradus svarbi galiunų protekcija pasirodys *do uslug rodaka*.

Nežinau, ar tikrai Plevė lietuvis. Bet jeigu jis kiek-tiek yra linkęs mūsų šaliai, tai ne lietuviškam, o lenkiškam tós šalies gaivalui.

Paskutinė andra, nors skaudžiai atsiliepė ant 30 atskirų ypatų, bet, kaip paprastai andra, daugiau gero, negu blogo, padarė. Oras paliko skaistesnis. Bylą pavadino „lietuviška propaganda“, darbininkus nubaudė už atkaklų lietuviškos spaudos reikalavimą. Tai pirmas viešas pripažinimas lietuvių krutėjimo. Bylai pasibaigus kai-kuriuos gūdų laikraščiuose atsirado keli straipsniai, polemizuojantieji dėl lietuviškos spaudos. Anot privatiškų žinių, pati valdžia pamačiusi lietuvių krutėjimą ir pripažinusi nenuoseklumą jų prispaudimo. Tai vis, rodos, nedideli daiktai, bet tokie daiktai, kurių lietuvių krutėjimas lyg-šiol da neturėjo. (? Red.) — Jeigu jų greit nesuvartosime — tai visų mūsų judėjimo darbas neūžsimokėte neužsimokės. (? Red.)

Maziukai savo darbą atliko — dabar eilia galiunų.

Žodžiu sakant, dumplės dumia, anglis dega, jau užkaito geležis. tik reikia plakt. . . . nėra kalvių.

Kur esate mūsų kalviai?!

Da-gyvas.

Pasikalbėjimas.

Kol nebuvau regėjęs Muravjovo stovylos, mūsų sostapilyje įkurtos, tol liudnumas ne sykį suspausdavo širdį, kad męs teip silpni, teip nuvergti, juog net turime tarp savęs apkęsti garbinimą tokio kraugėrio. Bet išvydus tą baidyklę, kuri nešioja „paminklo“ vardą, jausmai visai atsimainė.

Buvo ankstybas miglotas rudens rytas, kada teko man pirmą sykį atsistoti prieš tą stovylą. Aplinkui stovėjo susiglaudę į ratą gana dailūs ir šviesūs namai, jų viduryje ant mažos eikštelės tamsi, beveik juoda, milžiniška žmogaus stovyla, savo baisiu sudribimu ir sunkumu visą apie save prislėgianti. Žvėriškas įniršimas apsiereiškia visam bude, kojos sulenktos teip energiška, tarytum žergia mindamos visą, kas po jomis pasipina. Pus-gyuliškas snukis įremtas į sprandą, kurio nevienas bulius nepasigėdėtų. Iš kairios pusės man atėjus, pasirodė dar virvė rankoje ir-gi įniršime išsitiesusioje, tarytum griebiančioje ką karti. . . . Ir matai iš kalno, kad tokioms kumsčioms šimtas aukų ant karto tai vistiek, kaip šuniui musė

Giedrus nors apsiblaudęs dangus žiurėjo ramiai, tarytum tardamas: pripratino jau mane čia prie tokių biauirybių.

Tik vienas balkšvas debesėlis, per pus persikoręs per namų stogus, tarytum tyčiojosi ir iš paminklo ir iš manęs ir iš sargo žengiančio ten ir atgal pagal stovylą. . . . O aš maniau sau širdies gilume: štai prie ko priveda didystė ir aklumas, ir baisiai užsigėdžiau pažinti autorį to paminklo. . . . Jug netyčia negalėtų įkunyti žmogaus pavidale tiek biaueraus žvėriškumo. . . . Kad ta stovyla įstengtų pra-

verti lupas, jug sukauktų į visą pasaulę: „milijonai mūsų valdinių badu miršta . . . o tukstančius rublių praryjau aš pats, biauross, išdribęs akmuo!“ — Nusikreipiau nuo paminklo visai nusiraminęs. Teštovi jis tarp mūsų! Tegul visi važiuoja Vilniun jį lankyti! Tegul įsižiuri, kokius žmones valdžia augština. Noroms nenoroms užgims klausimas: kur link gali tokia valdžia žmones nuvesti?

Nuo paminklo ėjau stačiai ant parodos linkui. Tuoj už katėdros išvydau dang puikių važiuojančių karėtų, toliau ilgas eiles jau sustojusių. Visos pakinkytos brangiais arkliais, sidabrais žibančiuose pakinkluose. Netoli parodos vartų, ulybės viduryje, tripinėjo žandarai ant juodbėrių žirgų, taisydami kelį atvykstančioms karėtoms ir varinėdami šalin visą pilką minią apdriskusių miestelėnų, atplaukusių čia pavėpsoti ir pasižvalgyti ant ponybės. Ties-pat vartais jau ir pėstieji žandarai stumdėsi su žydukais, užsimodami ant jų ir šaukdami be paliovos rusčiais balsais: *Cego ty? . . . Kuda lezež? . . . Postoronis!* —

Pasitaikė, man įeinant, atvažiuoti pačiam Vilniaus karaliukui von Wahl . . . Ponybės burys, daugiausiai sąnariai parodos komitėto, pasiskubino jį sutikti. Su vienu iš jų teikėsi karaliukas ilgiau šnekėtis; kiti tuo laiku nusiėmė kepures stengėsi už tokią garbę, suteiktą jų luomai, pasirodyti dėkingi: lupas meiliu nusišypsėjimu pravėrė, per ilgą valandą lenkėsi daugybė nupenėtų sprandų ir kinknojo neviena plikė . . . mūsų sočios aristokracijos ir buržuazijos prieš tą valdžios tarną, ant kurio rankų dar neuždžiuvo kraujas, rykštėmis plaktų darbininkų . . .

Kart su raudonsiulių ilga uodega, tarytum tuos užvadudami ir jiems garbės pavidėdami mūsų ponai lydėjo von Wahl'o kiekvieną žingsnį ant parodos. Jo žmoną kvietė už šeimininę savo susirinkimų . . . O! mūsų ponai neprasti, — numano gerai, kaip ir kur pasirodyti . . . Štai ir ant parodos: puiki muzika griežia ir į jos taktą ne vien pati ponybė puikiai išsipuošusi suka ratu, bet ir jų gyvuliai — išpenėti jaučiai, ir veršiai — kaip lokiukai; brangių veislių arkliai spardos nenulaikomi. Čia-pat ir velosipedistai, net iš tolimų miestų atvykę, marguose, gaižuose marškiniuose eina į lenktynes . . . Vėl plati eikštė priguldyta brangių mašinų, reikalingų žemės išdirbimui. Pagal didžiuojų taku sketrėjo visas sodnas sultingų obuolių ir kriausių, auklėtų mažuose puoduose, tenpat ir pietinių padangių palmos skleidė savo milžiniškus, plunksnuotus lapus. Aplinkui daugybė paviljonų. Pačiam didžiamjam, tuoj įėjus, stovi milžiniška stovyla kalvio-darbininko su užraitytomis rankovėmis, ir su augštin su kuju iškelta ranka . . . Stovyla iš gipso, pastatyta nežinoma kam, ar papuošimui pavilijono, ar priminimui, kad visi medaliai ir nuopelnai čia laimėti neplauks į tas rankas, kurios čia daugiausiai triusėsi . . . Tam pačiam pavilijone mišinys įvairiausių išdarbių: daugybė fortepijanų, daga skambinančių su elektrikos pagelba; brangūs motery rubai, bryliai papuošti dar brangesnėmis plunksnomis; visas stulpas po stiklu, prisagstytas briliantais ir kitais šimtus prekiojančiais akmenimis; puikus mebliai, pamėgdžiojantieji karalių kedės, vartotas Francijoje prieš revoliuciją, didžiausio ištvirkimo laikuose; dar siuviniai ant mašastų ir kitokių šilkų. Kalba publikoje labai maišyta, daugiausiai lenkiška ir rusiška, bet teko užgirsti ir lietuvišką kelių jaunų žmonių lupose.

Gerai pajieškojęs radau dar į kertę įspirtas kelias moterėles iš Zarasų pavieto su namų darbo audeklais, kurie niekuo ypatingu neatsižymėjo. Buvo gana paprasti iš šiurkščių, nelygiai suverptų vilnų ir pakabinti dar šaly audeklų Šėtų mokyklos p. Montvilo, teip, kad nė akių, nė pirklių prie savęs traukti negalėjo. Kitoje kertėje sėdėjo dar klumpininkas iš Telsių pavieto, su gražiai nuliakeruotais klumpiais . . . Dar prieangyje, pagal lipynių keli paveikslai su parašu „Baltrušaitis“. Paveikslai butų sau nė šio, nė to. Širdis apsidžiaugtų, jeigu tai butų tikro lietuvio darbeliai. Bet pavardė rašyta kirilica . . . Tai mintis ir apsimblandė . . . Nežinau, ar atsistojai prieš darbą naujai gimstančios žvaigždės, ant tamsaus tėvynės dangaus, ar prieš atskaluno, deginančio aukas svetimiems dievaičiams . . . Jug tą pačią pavardę dažnai tenka atitikti ir po rusiškų laikraščių straipsneliais.

Nusiminęs ir užsimastęs bridau toliau jį ieškodamas lietuvių pėdų. Pintų išdarbių pavilijone p. Daugirdo iš Plenborgo (Kauno pav.) teko dar lietuviškai susišnekėti ir su pačiu ponu ir su jo dirbtuvės vyresniu darbininku. Kvietė prirodyti jiems vaikus, norinčius to amato išmokti. Žada pristojusius ant trijų metų velti mokinti ir valgydinti.

Dar šnekančius lietuviškai ir atėjusius apžiūrėti kunigo Ambrozevičiaus sutaisytą avilį vaisino alumi iš medaus ir lenkiškomis bitininkystės knygutėmis. Girdėjau dar buk buvęs išstatytas vieno lietuvių darytas vaisvynis, bet jo nesuradęs traukiau namon pro šalį gyvulių staldų. Čia užgirdau kelis prastus žmonelius lietuviškai tarp savęs šnekant. Pasisakė esą arklaininkai kokio didžturčio Vilniaus rėdybos ir padejavo, kad savo parapijoje daigi pamokslų prigimtoje kalboje negalį užgirsti, nes jų kunigai ir lietuviškai susikalbėti su parapijoniais nemoka.

Su sunkia širdimi skubinau apeisti tą puikią vietą ant Vileikos kranto, išsitiesusio po kojomis senoviškos Gedimino pylies, kur tiek tukstančių žmonių linksmos, muzika griežė, šilka išlamėjo, o lietuvių širdis pasijuto teip nuo visų . . . visų atstumta. Tarpvartyje pagriebė mane už rankovės vienas senovės draugas iš universiteto laikų. Nebučiau jo pažinęs — teip per kelis metus nesimatymo persimainęs.

— Eikš su manim, pasišnekėsiva, prisimšiva senų laikų — kalbėjo vesdamas mane į mažų sodnelį, gulintį šaly parodos, kur ant estrados rėkavo tula dainininkė neperdaug padorius kuplėtus.

Jau iš pirmų žodžių buvusio draugo supratau, kad mažai kas beliko tarp mudvių bendro. Paminėjo jis dar man, kad nesiliovęs yra rašyti straipsnelius į lietuviškus laikraščius. Toks paminėjimas savo darbavimos ant tautiškos dirvos, tarp kitų jo žodžių, pasirodė man kaip naujas lopinys, uždėtas į seni sudėvėtus, numestus ir kertėje kur punančius jaunystės idealus.

Ir draugas pats turbūt nekaip pasijuto mano draugystėje: šneka mums nuolat nutrukdavo. Išgelbėjo mus iš tokio nesmagaus padėjimo kiti ponaičiai, iš viso ko didei panašūs į pirmąjį: teip-pat išsipomadau, išsipuošę, išsikvėpinę. Šneka tuoj sukruoto. Buvo tai žinios iš vakarų, praleidžiamų parodos laike didesniuose viešbučiuose, kame kas nakt atsiverdavo tikri paleistuvystės pokyliai, su augštais hazartiškais

lošiais, brangiais vynais, tikru šampanu ir su moterims - paleistuvėms, atgabentomis visomis gaujomis iš imperijos sostapiių.

Šv. Jono bažnyčios klebonas net iš pamokslinỹčios keikęs tokius darbus, bet jo pamokslą išklausė tik vienos davatkos, nės dievuota ponybė nelankė laike parodos bažnyčių, tokią pramogą atidėdama nuobodesniems laikams.

Vilniaus bankas užtai per vieną sanvaitę iškeitęs ponams bilietų ant 400 000 rublių.

— Bet vis geriau, kad tie pinigai čia Vilniuje išsiskleis, negu kitur — tarė mano buvęs draugas, norėdamas tais žodžiais nurodyti savo gilų patrijotizmą.

Linksmi šnekantiems nematant, atsitraukiau ir vėl ėjau per eiles nudriskusių miestiečių vaikų žandarų stumdomų. Kits pribėgęs bruka man į rankas, norėdamas parduoti, žydinčias rozes. Veidelis jo išblyškęs, be kraujo lašo, lupos nubalusios. Ir kiti apie jį teip-pat išrodė . . . Atsistojo man akyse dar kitokie, kurių čia visai nebuvo . . . o kurių milijonai . . . Teip-pat nesusišukavę, nemokyti . . . Nuo ryto lyg vėlam vakarui į žemę įsiknūsę prastais mediniai arklais, kuriuos vos-ne-vos patraukia alkanos kumelės . . . O karvytė, kurios šonkaulius iš tolo suskaitysi, laižo beveik pliką, kur-ne-kur samanomis apžėlusią pievą.

Bet kart atsiminiau apie augščiausiai užtvirtintos rodos (совѣщавіе) pavelyjimą paskirti kiekvienam paviete tam tikrą komitetą ištyrimui visų žemdirbystės vargų. Ir išvydau tuoj visus tuos šiandien linksmus ponus, užsikvėpusius ant storių pluokštų ir rimtai rokuojančius visas savo slogas: per sunkius mokesčius, brangumą visokių tomasfosfatų, kainitų, stoką gerų darbininkų ir t. t. ir t. t.

Prislėgtiems tokioms sunkiomis naštomis nelieka laiko atsiminti apie svetimus niekniekius. Jug išlikti be rūpesnių tam, kurio rankose tiek laukų ir pievų, girių ir upių — tai visai negalimas dalykas. Daugybėje ponų vargų, muziko, valdančio vos kelias desetinas žemės, vargas, jug tai lašas juroje! O apie tuos, kurie ponų dirvas savo prakaitu aplieja, o patįs nė sprindžio žemės neturi . . . tai jau aišku, kad prie žemdirbystės reikalų nėra ko minėti . . . Ypač ministeris nesikreipė nė prie pirmų, nė prie antrų klausdamas apie žemdirbystės vargus . . . tik prie tų, kurie daugiau turtų valdo ir daugiau išmanyti turėtų . . . O tie linksmas, tukstančius ant paleistuvysčių praleidžia . . . o lietuvis - muzikas knisa sau žemę, neturėdamas dagi knygos pasiskaityti, dagi nenumanydamas, kad galima būtų kur-nors ant savo vargų pasiskūsti . . .

Kareivių muzika skamba, pusnuogė dainininkė vaiposi, karietos tebeblizga, žandarų žirgai pasagomis tebeskaldo kibirkštis iš gatvės akmenų . . .

Tik vienas Gedimino bokštas ruščiai užsimastęs tyli kalnuose . . . Tik sauja jaunų svajotojų tebeliusta, jusdama skriaudas ir vargus savo tautos . . . ir žengia drąsiai per kalėjimus ir ištrėmimus prie teisybės.

Korespondencijos.

Iš Lietuvos. Lenkams tapo valdžios leista atidaryti Varšavoje „Varšavinę dailos mokslo mokyklą“, beveik lygią sulyg tiesų Dailos Akademijai, kuri yra Petrapilijje. Reikalingus pinigus įkurimui šios mokslo mokyklos lenkai tikisi surinkti iš visuomenės aukų ir sąnarių mokesčių, kurie sulyg skaitliaus mokymų pinigų gauna vardą sąnarių įkurtojų. Be jokios abejonės rinkimas šių aukų prasidės ir po Lietuvos terp mūsų ponų ir ponelių. Žinoma, į mokslo mokyklą stoti ir lietuviai, palinkę prie dailos, bet kadangi šioj mokslo mokyklėj žada ypatingai auklėti tautišką lankytojų skonį ir pripratinti juos prie meilės lenkiškojo stiliaus, tai auklėjimas mūsų tautiečių, nesupratusių lygšiol lietuvių dailos palinkimo, toj mokslo mokyklėj gali buti didžiai pavogingu daiktui. Mums reikėtų manyti apie atidengimą panašios mokslo mokyklos Vilniuje, kame vietiniai dailos mylėtojai galėtų prijungti jaunuomenę prie meilės Lietuvos dangaus ir visko, kas po juo dedasi.

Vietoj aukų ant šios mokslo mokyklos patarčiau aukauti šiuos pinigus nors mūsų „Žiburėliui“^(*), sušelpiančiam tuo tarpu mūsų dailininkus ir raštininkus. Mūsų velyjame kuogeriausio pasivedimo šiai lenkų mokslo mokyklai, bet tegul jie stotasi ją savo turtais, o mūsų pinigai tegul buna renkami mūsų reikalams, o ne svetimtaučių reikalams.

Užvežėtoju šios mokslo mokyklos remia dailininką Stabrauskį, paeinančią iš Gardyno rėdybos. Gana žingeidus dalykas, juog be užgimusių po Lietuvos dangumi ir čia lenkai negal apseiti. Negana, juog garsiausieji lenkų rašytojai šep ar teip rišasi su ta Lietuva, bet ir dailininkai ir net muzikieriai, kaip Filarmonijos direktorius Emilijus Allinarskis, mokąs lietuviškai ir paeinaš iš Kauno rėdybos. Garsiausieji lenkai dažniausiai rišosi ir šiandien su Lietuvos dangumi, o ne tik toj gadyne, kuomet veikė Mickevycius ir kiti aukso periodo Lenkijos literatūros poetai. Butų žingaidu surokuoti yvairius „žinomuosius“ lenkus, kurie po teisybei tik lieka lenkų visuomenės teip apkrištyti.

Vanagelis.

Kaunas. Šis senas mūsų miestas pasilieka didžiam pavojui sulyg savo tautystės. Lenkai apsirinko šį miestą, tarsi pirmą etapą sulenkinimui mūsų krašto. Daktarai, advokatai, pramonininkai, pirkliai — vis tai lenkai arba žydai, kurie stengiasi buti tikrais maskoliais. Tarpe daktarų buvo tik vienas lietuvis, d-ras Šliupas; Tarpe advokatų randame tik du jaunu vyrų: Samojaucką ir Stašinskį, kurie pradeda vos tik savo praktikas.

Tris ketvirčius visų reikalų suduose užima reikalai mūsų kaimiečių, kurie dažniausiai kreipiasi prie žydų arba kitų svetimtaučių. Kadangi šie lietuviškai nemoka, tai žmonėms priseina kalbėti tik maskoliškai. Tokiu budu mūsų laikomieji „bičiuliai“ — lenkai prisideda labai gerai prie mūsų krašto sumaskolinimo, nors jie ir giriasi, juog kovoja prieš maskolbę.

Paskutiniame laike čion vis daugiau atsiranda vokiečių: vokišką kalbą išgirsi daug dažniau, negu lietuvišką. Tai liudyja ir sekantis mano pasiūlymas su vienu iš miesto vežėju, kursai pusėtinai kal-

„) „Žiburėlio“ adr.: Dr. J. Basanovicz, à Varna, Bulgarie.

bėjo lietuviškai ir rods stebėjosi, kad „ponai“ teip šneka. Užklaustas, ar dažnai atseina jam šnekėti su jo ponais lietuviškai, atsakė: „kurie važinėja, nekalba lietuviškai; kas kalba lietuviškai, tas negal išduoti ketvergės vežėjui.“ Jis gailinosi nemokąs vokiškai, nes ponų vokiečių yra daug ir nuo jų butų galima daug uždirbti, nes kurie vežėjai mok vokiškai tai vokiečiai juos prilaiką ir tekie daugiaus uždirbą. Miesto vežėjai — tai neblogas termometras, kokie yra patįs miestiečiai.

Vanagėlis.

Šauliai. Praėjusiame mėnesyje*) iš Šaulių gimnazijos išvarė mokininį VII kliaos Aklį.

Vieną kartą atėjo pas Aklį (jis givena gimnasistų kvatieroj) gimnazijos inspektorius Koch's, pradėjo žiurinėti knygas, lovą ir rado revoliucijinį laikraštį „Hakanyrb“. Nors mokininis prašė jo nesakyti direktoriui, bet inspektorius pasakė ne tik direktoriui, bet ir žandarams, kurie tuojaus apsilankė pas Aklį, bet žinoma, nieko nerado.

Augštesniųjų kliausių gimnazistai nurašė laišką Koch'ui, reikalaudami, kad jis pasitaisytų. Tas laiškas paskiaus buvo išplatintas po visą miestą. Bet abejotina, ar gali žodžiai ką gelbėti tokiems žmonems, kaip Šaulių gimnazijos direktorius, inspektorius ir mokiniojai.

— 3. d. pr. m. buvo rinkimai naujų „glasnų“ Šaulių miesto. Męs svajojam apie patvaldystę Lietuvos, o praktikoje — stačiai ironija: net turėdami tiesas iš jų nesinaudojame.

Ant rinkimų atėjo iš viso tik pusė žmonių, galinčių rinkti „glasnus“.

Ant rinkimų atėjo ir grovas Zubov's su savo tarnu Jonavičia. Mat Zubovai tur visokias kliutis nuo miesto su kareiviškoms kazermoms (Zubovų savastis). Jonavičius atbėgo ant rinkimų ir ėmė dalinti spaudintą surašą kandidatų į „glasnus“, kuriuos liepė rinkti.

Žmonės pradėjo juoktis ir tyčiotis iš tokio užmanymo. Net sodos Pabalių vyrai (10 ypatų) suprato gudrumą Zubovo tarno, sakydami: „Męs ne bimbalai, kuo čia gązdini.“

Tuos Pabaliukas galima papirkti. Šįmet dar porą sąvaicių prieš rinkimus nugabeno į Pabaliukas du vežimu alaus, degtinės ir užkandos, buvęs kitą kartą sąnariu miesto rėdo Juchnevičius (iškrito už plėšimą).

Ant Zubovo visgi buvo nemalonūs tie žmonės ir nenorėjo jo rinkti.

Senieji miesto ponai, bijodami nustoti geras vietas, visokiais budais stengė nedaleisti savo priešų.

Teip Zubovs ir liko neišrinktu. Nuo advokato Krečino-gudo nepriėmė mokesnių, kad tokiu budu atimti nuo jo balsą. Nuo Frakaičio atėmė per policiją su apgavimu plenipotenciją, gautą nuo žmonos. O kas buvo ant Rimgailos (galva miesto) pusės, tas visai be tiesų galėjo balsuoti (pvz. Šambors — nuo jo priėmė plenipotenciją vėliau paskirto termino).

Kas taps miesto galva, dar nežinia; bet vienas (aptiekorius Laucevičius) sąnarys rėdystės iškris laukan. Už jo lupimus yra visi užpykę, ir jis gavo pervis mažiau balsų.

Grovas Zubov's skundės gubernatoriui už neteisingus rinkimus.

— Gale pr. m. pasibaigė egzaminai ant aptiekoriaus. Laikė egzaminus apie 20 žmonių; išlaikė vos keli, kurie buvo jau pabaigę miesto mokyklas. Inspektorius stačiai pasakė, kad negal praleisti „švedų“ — jie einą į seminariją. Jei kas ir gerai moka, tai visgi negal išduoti.

Knyga.

Kalvarija. Suvalku valdybos. Lapkričio 23 d. miesto rotužėj buvo padarytas pirmas susirinkimas sąnarių naujai užtvirtintos „paskolės ir taupos draugystės“, kokios lygšiol čion visai nebuvo. Į viršininkus tapo iškelti notariušas Bochynski, Nizialomski, Olševskas ir kiti. Lengvo kredito reikalauja ypač mūsų prasti ir neturtingi žmoneliai. Reikėtų stengties, idant vyresnybė šioj draugystėj patektų į rankas lietuvių, o ne pasiliktu, kaip visados, rankose svetimtaučių. Kredito įtaisos lygšiol mūsų krašte vis pasilieka rankose lenkų arba gudų, o lietuvių, kurie daugiausiai prisideda prie šių draugysčių žydėjimo tarsi ir buti nėra. Jeigu jau įsteigtos įtaisos pasilieka kitų rankose, tai lietuviai, tikiuosi, lengvai gali išgauti užtvirtinimą naujos draugystėlės, kame jau vientik jie patįs gaspadorautų.

Vanagėlis.

Tokia pat „taupos ir paskolės draugystė“ šimet tapo valdžios užtvirtinta ir Vilniuje. Įsteigtojais šios draugystėlės yra maskoliai, kaip paveizdan Mansurov, arba lenkai, kaip komercijos banko direktorius Salmonavyčius, ir kiti. Lietuvių, matyt, ir ten nėra, arba jie vis da miega.

Vanagėlis.

Iš Latvijos. [Did-Virčuva (Led-Wircava).] 20. d. spalnio, ant vietinių kapų atidengtas paminklas pirmamjam ir garsingam latvių tautos budintojui Jurgiui Allunanui. Ant atidengimo buvo suvažiavę daug svieto iš Rygos, Mintaujos, Liepojaus ir kitų miestų, daug latviškų draugysčių buvo atvažiavę, kitos prisuntė savo pasiuntinius. Vainikų uždėjo ant grabo 6 nuo yvairių draugysčių.

Latviai moka guoduoti savo darbininkus. Nuo jų ir lietuviams reikėtų imti pavykslą ir atsiminti apie senei užmirštus darbininkus.

Pastatytas paminklas iš aukų, kaštuoja 650 rublių.

Iš Amerikos. Pasibaigus anglekasių štreikams amerikiečiai vėl subruzo dėti aukas ant tautiškų reikalų.

„Vienybė L.“ ir „Lietuvoj“ tapo apgarsinti keli atsiliepipimai kankintinių ir nekankintinių. Pabaigoj lapkričio, kaip praneša „Kank. Kom. Amerikoje“, buvo kank. kasoj 30 dol. 90 centų.

„Aušros“ turtas teip-gi mažumą pasididino, užaugo sulyg 105,42 dol. (Liet. Nr. 37.)

Prie darbo ant tautiškos dirvos prisidėjo teip-gi užmirštas raštininkas J. A. Vištaliauckas. Nuo tulo laiko tampa garsinami jo laišakai ir straipsneliai (pav. „Apie vardus vietų Lietuvoj“). Bene pirm 13 metų jis, nežinia kokiū būdu, pateko į bepročių namus mieste Buenos-Aires, kur ir dabar tebestov. Padėjimas jo tę yra labai blogas: sveikata labai silpna, negali vaikščiot, kenčia sopulius viduriuos, galvą skauda, apkurtes, netekęs dantų, guli šaltoj pašiurėj. „Lietuvoj“ Nr. 33 rašo tarp kitko: „kad galėčiau pagal savo norą rasti maistą, gal da ir pasitaisyčiau.“

Amerikiečiai kartas nuo karto siunčia jam pinigų. „Vienybė L.“ rinko jam aukas po tokiu užvardijimu: „Vištaliui ant tabako.“ Kaip

reiktų suprast tokį atsiliepimą, šiaip rimto laikraščio, begu galėtų išaiškinti tik pati „Vienybės L.“ redakcija.

Tai lindna.

Prie lindnų faktų reik priminti apsistojimą išėjimo „Dirvos“. Priežastis apsistojimo — stoka išteklių: paskutiniame laike buvę tik 8 prenumeratoriai. Iš viso „Dirva“ išleido 25 knygas, tarp kurių buvo kelios mokslinės. Paskutinė „Dirvos“ išleista knyga yra II tomas „Lietuviškų pasakų“, surinktų D-ro J. Basanavičiaus. Apgarsindama apie apsistojimą „Dirvos“ išėjimo išleistuvė (kun. J. Kuras, kun. M. Šedvydis, kun. A. Kaupas) kaltina už tą atsitikimą visuomenę: „jeigu — sako — butume gavę didesnę parėmimą nuo visuomenės, butume spausdinę tolesnius toms Lietuviškų Pasakų...“ Bet bene „Dirvos“ išleistuvė yra tai išleistuvė „Lietuviškų Pasakų“, o antra „Dirvos“ išleistuvė visai nesikreipė į visuomenę ir neprasė jos gelbėti „Dirvai“ atlikti tokį svarbų tautišką darbą, kaip išleidimas „Lietuviškų Pasakų“... Dėlto „Dirvos“ išleistuvė nė neturi tiesos rugoti ant tautiečių dėlei „visiškos anų abišalystės“. — D-ras J. Šliupas yra parašęs kulturišką Lietuvos istoriją, susidedančią ir 3 tomų (tokio didumo, kaip L. Büchnerio „Spėka ir Medega“) ir kreipiasi prie visuomenės padėti jam tą reikalą išleisti per subskripciją, prisijunčiant po 1½ dol. už kiekvieną tomą (iš viso 4½ dol. = 9 rub.). Po išėjimo iš po spaudos viens tomas kaštuosias 2 dol. (= 4 rub.)

Adresas: Dr. J. Szliupas, Federal street 328. Philadelphia, Pa. North America.

Tilžė. „Lietuviška Giedojimo Draugystė“ parengs 15 d. Vasario 1903 Miesčionių Bute (Bürgerhalle, Hohe Strasse Nr. 83) lietuvišką šventę, kurios programos bus gana yvairūs ir akyvas. B.

Iš svetimų laikraščių.

Kur yra aktai Lietuvių ir Lenkų unijos *) Šiuo klausimu užsiėmė prof. Stan. Ptašycki's, kursai Petrapilio archeologiškoj draugystėj sulyg šio klausimo davė sekantį atsakymą: „Lietuvių ir Lenkų unijai įvykus, tapo išduota nemažai dokumentų, kaip iš Lenkų pusės, taip lygiai ir iš Lietuvių, o teipgi visa eilė karališkų privilegijų, patvirtinančių tiesas ir laisvę Lietuvių. Išspradžios visi šie aktai buvo sudėti „Lietuvių ukiškame žyde“, bet 1547 metuose Lietuvių seimas prašęs karaliaus, idant jis leistų juos uždėti kitoj kokioj tam tikroj vietoj. Už keleto metų 1551 metuose Zygmantas Augustas ant buvusio seimo Lietuvių Vilniuje išdavė privilegiją, sulyg kurios visas privilegijas pavedė priežiurai Lietuvos kancelieriui Mikalojui Radvilai, Alytos ir Nesvizos kunigaikščiui. Sutinkant su šia privilegija visos privilegijos ir aktai unijos, dar gyvenant Radvilai (1565), perėjo į jo rankas. Nuo to laiko keletą kartų ši duota Radvilų šeimynai privilegija buvo patvirtinama, ir dabartinis Nesvizos kunigaikštis Antanas Radvila yra užmanęs išleisti tuos dokumentus spaudoje, nuėmęs nuo jų fotografijas, ir atlikimą šio darbo pavedęs yra daktarui B. Puljanauškiui, užvežėtojui Nesvizos ordinato knygyno. Išleidimas šių dokumentų be abejonės turės didį svarbumą. P-s.

— Nr. 4 maskoliško žiurnalo *Zizn*, išleidžiamo socialdemokratų organizacijos „Zizn“, yra lenko-socialisto L. Plochockio straipsnis „Sovremennaja Litva“ (Dabartinė Lietuva; pp. 80—99). Plochocki kalba ten apie istoriškąją Lietuvą (oficiališkai — Sievero-zapadny kraį); pamini gaivalus, ten gyvenančius: baltgudžius (400000 žmonių — 40% visų istoriškosios Lietuvos gyventojų), lietuvius (180000 —

*) „Kraj“ Nr. 44 1902 m.

18%)^o, lenkus (20%)^o, latvius ir ukrainus (4%)^o*) ir tt.; kalba apie didelę kultūrišką įtekumą Lenkijos ant Lietuvos; su matomu džiaugsmu pasakoja apie Lietuvos susilenkinimą, bet nė žodžio neprimena apie jos lenkinimą! Ir buvę Lietuvoj, anot Plochockio, viskas puiku, gera (?), kol neuždejo ant jos savo letenos maskolių valdžia, kol neatėjo Muraviovas-korikas, Kaufmanas ir kiti tamsybės ir despotizmo sėtojai, kurie išnaikino lenkiškąją Lietuvos kultūrą ir pradėjo rusifikacijos darbą. Ir gana aiškiai, nors nepilnai ir nesistematiškai, parodyta ta maskolių valdžios politika Lietuvoje, parodytas materijališkas ir dvasiškas jos sunaikinimas, kuris, vienok, neatnešė valdžiai geistinių vaisių.

Sulyg lietuvų judėjimo labai mažai tepasakyta, tik taip-sau, pro šalį einant: paminėtas atsiradimas lietuviškų knygų reformacijos galdynėse, paskui paminėtas Duonėlaitis, kaip pirmutinis**) auklėtojas tautiškos lietuviškosios minties, paminėtas Dankantas, Stanevičius, vysk. Valančius, pagalius uždraudimas lietuviams spaudos ir persikėlimas jos į Prusus ir Ameriką; bet nieko nepasakyta apie išsiplėtojimą tos spaudos, kad ir prie tokių nenormališkų sąlygų jos gyvenimo, nieko nepasakyta apie dabartinį tautiškai-politiškąjį lietuvių kilimą, nė per pusę lupų neužsiminta apie dabartinius jų idealus! Iš to, ką ten kalba Plochocki apie lietuvius, aiškiai matyt, kad arba jis pats menkai tepažįsta lietuvių judėjimą, tepažįsta tiktai iš pasakojimų kitų, arba, dėl kokių priežasčių, nori aiškiai parodyti tikrojo dalykų stovio. Jis dar-gi sako, kad da ir dabar augęs susilenkinimas Lietuvos (ergo ir tikrosios Lietuvos), kad lenkų elementas Lietuvos miestuose ne tik nesimazinaš, bet da augęs!

Gale savo straipsnio P. paduoda statistiškas žinias, paimtas bene iš Nr. 6 „Przegl. Wezechp.“ 1902 m., kiek da tebėra Lietuvoj lenkų-dvarponių rankose žemės, nežiurint ant visų valdžios persekiojimų: Kauno gub. — 72% visų didžiųjų laukų (krupnoi sobstvennosti), Vilniaus g. — 69%, Gardyno — 50%, Minsko — 45%, Vitebsko — 37% ir Mogiliovo — 31%. Čia veikiausiai prie lenkų priskaityti visi dvarponiai-katalikai, nors jau ir tarp dvarponių atsiranda tikri lietuviai; be to yra dvarponiai katalikai-vokiečiai ir tt.

Apskritai kalbant, tam straipsniui greičiau būtų reikėję duoti vardas: „Istoriskosios Lietuvos lenkai,“ o ne: „Dabartinė Lietuva“!

Tokiomis žiniomis apie Lietuvą ir lietuvius jau nebe pirmą kartą vaisina lenkai, dar-gi lenkai-socialistai, maskolius ir savo tautiečius; ir, kas tik arčiau susipažįsta su tais jų raštais, nutaria, kad reikia mums patiems apie save rupintis, kad reikia patiems supažindinti kitas tautas su lietuvių padėjimu ir judėjimu.

Tokį mėginimą pačių lietuvių supažindinti maskolius su savo reikalais jau mes randame Nr. 5 ir 8 *Listki Zizni*.

Nr. 5 trumpai yra parodyta evoliucija lietuvių judėjimo ir truputį placčiau papasakota apie du didžioju lietuvių procesus 1897 ir 1900 m. Bet autorius šito raštelio „Iš Lietuvos“ ir padarė porą neatleistinų klaidų: pirmiausiai jisai, kartu su daugeliu lietuvių-inteligentų, tautos „vadovų“, pasirodo nežinąs, kad Maskolijoj ne vieniems tik lietuviams yra uždrausta spauda; spauda taip-pat uždrausta latviams-katalikams, baltgudžiams, spauda uždrausta ir 20-čiai su viršum milijonų ukrainų ir kt.; yra paminėtos lietuvių partijos: *liberalų* (tai bene bus demokratų) klierikalų ir socialdemokratų; pasakyta, kad 1897 m. buvęs pirmutinis politiškas lietuvių procesas, nors tai buvo *ne pirmutinis*, bet *pirmutinis didysis* procesas . . .

*) Gaila, kad Plochocki yra visai nepratęs rodyt šaltinius, iš kurių jis semia kokias žinias.

**) Užmiršta arba visai nežinota P. apie kun. Daukšą (žr. Nr. 7 ir 8 „V-o“ 1901 m. „Iš kun. M. Daukšos pamokslų“), irvydą ir kt.

Užbaigia autorius savo trumpą raštelį teip tankiai atsikartojančia, bet neatnešančia jokių vaisių naujiena, kad klausimas sulyg lietuviškosios spaudos jau tikrai šendien-ryt busias išrištas (?) lietuviams ant naudos.

Nr. 8 paduoda smulkesnes žinias sulyg kankinio d-ro Vaineikio ir surašą nubaustųjų pereitą pavasarį lietuvių, tik čia kai-kurios pavardės iškraipytos: vietoj Mongirdas pasakyta „Montrod“, vietoj Bendikas — „Bendil“, vietoj Lensbergas — „Liandeberg“ ir t. t. Sulyg buvusio Liepojaus realisto Stepono Mickevyciaus pasakyta, kad jisai sėdėjęs $\frac{1}{2}$ metų *Liepojaus* kalėjime, tuo-tarpu jis sėdėjo *Liepojaus ir Mintaujaus* kalėjimuose . . .

Nr. 8 yra teip-gi kalbama apie lietuvių-darbininkų gegužinę. Čia terp kitko yra pasakyta, kad vienur lietuviški, kitur lietuviški ir lenkiški hektografuoti gegužiniai atsišaukimai L. S. D. P. buvę išplatinti Vilniuj, Kaune, siauliuos, Panevėžyj, Rygoj, Liepojaj, Mintaujoj ir kitose vietose; Kaune buvę suimta dėl gegužinės 13 lietuvių-darbininkų*) . . .

Nr. 42 Robotnik'o, organo lenkų socialistų partijos (P. P. S.), yra patalpinta nuo vardo centrališkojo komiteto lietuviškosios socialdemokratų partijos (C. K. L. S. D. P.) žinia, buk kalbančioji lenkiškai dalis L. S. D. P. susiliejanči su P. P. S. ir buk L. S. D. P. atsisakiusi dirbti terp sulenkėjusių lietuvių. Apie tai buvo pranešta lenkų ir į tulus maskoliškus laikraščius, buvo paminėta ir Nr. 1 „Žizn.“ Dabar Nr. 4 „Žizn“ yra protestas prieš tai nuo vardo *Darbininkų Balso* Red.; jame yra pasakyta, 1. kad C. K. L. S. D. P. niekam nesuteikęs panašių žinių, 2. kad tuolaikinis pagelbėjimas keletos atskirų ypatų, gyvenančių Lietuvoj, ir prisidėjimas kai-kurių iš jų prie P. P. S. — tai da ne susiliejimas su ja visos lenkiškai kalbančiosios dalies L. S. D. P., 3. kad L. S. D. P. po senovei dirbsianti terp viso Lietuvos*) proletarijato, kalbančio ir lietuviškai ir lenkiškai.

Nr. 46 minėtojo Robotniko yra rezoliucijos VI. P. P. S. susivaziavimo. (v. „Varpo“ Nr. 11. Red.) Per tą susivaziavimą P. P. S. nusprendė išleidinēt Lietuvos proletarijatui tam tikrą lenkišką laikraštį „Walka“. Nr. 1 jos jau pasirodė. Tai veikiausiai bus kontragitacija išleidžiamamjam L. S. D. P. organui lenkiškoj kalboj *Echo*; tai patvirtina jau Nr. 1 *Walkos*: nors išleistojai ir mano pavesti ją visai istoriškaijai Lietuvai, bet turinys, ypač korespondencijos, rodo, kad ji skiriama pirmiausiai sulenkėjusiajai Lietuvos daliai — Vilniui ir Kaunui; ir ji kalba apie neprigulmystę Lietuvos, bet tiktai apie neprigulmystę kartu su Lenkija, su kuria vienyją Lietuvą abelos istorijos ir vienodos kultūros ryšiai, vienodas politiškas padėjimas (senoji dainelė!), stipriai susibičiuilavusi buržuazija . . . Ačiu tai vienodai kulturai ir vienodiems reikalams, praeitę visuomet kartu užsidedavęs šituodvėjose šalyse revoliucijinis padėjimas ir sunku esą, anot *Walka*, manyti, kad ateitėj turėtų kitaip

*) Šalininkai P. P. S. ir „Bundo“ tekalba tiktai apie suėmimą lenkų ir žydų-darbininkų.

*) Kalbama apie etnografiškąją Lietuvą.

buti, kadangi tikslas politiškiosios Lietuvos ir Lenkijos kovos viendodas (?) . . . „Ta mintis — sako gale savo įžengiamojo straipsnio *Walka* sulyg susijungimo su socialistišku lenku padėjimu — yra visai natūrališka lenkams-darbininkams Lietuvoj. Vienok mes žinome, kad ji sukelia tulą abejonę, kartais neapykantą, tarp draugų žydų ir lietuvių. Tai yra tankiausiai pasekmės neiškaus supratimo dalykų stovio, arba, kaip pas lietuvius, tai yra neteisingos pasekmės teisingos neapykantos eksploatuojančios juos lenkiškiosios šlėktos ir lenkiškųjų tendencijų mūsų buržuazijos“. Bet ateis laikas — užbaigia *Walka* — politiškai subręs dirbančioji minia ir stos į kovą ir . . . — aš pridursiu — lietuviui padės iškovoti lenkams neprigulmystę Lenkijos, o sau . . . vieton maskoliškojo jungo užsidės lenkiškąjį . . .

Kur-kas aiškiau, negu pas lenkus sulyg lietuvių, yra išrištas tautiškas klausimas pas jau minėtą *Žizn*. Nr. 4 „*Žizn*“ yra projektas programos Rusiškiosios Socialdemokratų Darbininkų Partijos, apdirbtos socialdemokratų organizacijos „*Žizn*“. Ji reikalauja (da esant kapitalistiškam draugijos surėdymui): „Federatyviškos žmonių respublikos. Padalinimo Maskolijos į apskričius pagal tautiškas ir istoriškas ypatybes prigulinčių prie dabartinės Maskolijos imperijos arba su ja sujungtų šalių. Pilnos patvaldystės kiekvienam apskričiui sulyg savo vidaus dalykų. Kiekviens apskritis turi tiesą įsikurti sau skyrium visai neprigulmingą viešpatystę, jei to reikalaujau abelnu, tiesiu, slaptu balsavimu didžiama jos gyventojų. Dalinimas apskričių ant atskirų teritorijų su plačia beluomine patvaldyste.“

V. Kapsukas.

— Nr. 239 latviškojo laikraščio „Baltijas Westnesis“ atspausta žinia, buk lietuviškas laikraštis busiąs išleistas Peterburge ir buk apie jo išleidimą galvojąs redaktorius latviškojo laikraščio „Peterburgas Awises“.

Gailu, kad teip mažai rašyta!

Lai lietuviiai nesidžiaugia su greitu daleidimu, nes praeis dar ilgas laikas, kol gausime savo, o reikalo prašyti — mums nėra: esame sotūs (toli ne visi! *Red.*) lygšiol, busime sotūs ir toliaus. Tik netingėkime.

—sodietis.

Antanas Baranauckas

(Seinų vyskupas)

mirė 26. d. Lapkričio

(n. s.)

Platesnės žinios apie jo nuopelnus bus patalpintos vėliaus.

D-ras Vincas Petteris

(Savasis)

mirė 20 d. Rugsėjo (s. s.) Ustiuž-
noje Naugardo gub. Gimė Su-
valkų gub., Vekeriotiškių (Žiurių-
Gudelių) kaime.

Placiaus v. „Peterb. Viedom.“ N. 280

„Tėv. Sarg.“ N. 10—11.

Aukos „Varpo“, „Ukininko“ ir „Naujienu“ reikalams.

Nuo M-čių 25 rub.	54,00 Mk.
Tarnas 100 rub.	216,00 „
P. A. 30 rub.	64,80 „
	334,80 Mk.

Buvo (žr. „Varpas“ 11) 2311,96 Mk.

Iš viso 2646,76 Mk.

10. 12. 02.

M. Saunus.

Atsakymai.

A. Šerkšnui. „Po vakacijų“ gavome.

Pabaldai. „Bedievis“ gavome.

Spragilui. Kritiką paliekame kitam sykiui.

Ž.-kš-s. Butų tikęs aprašymas Vilniaus parodos, nors ir iš svetimų laikraščių paimtas.

J. M-lei. Satyros tinka.

V. Tarnui. Tamstos kitos eilėlės yra geros, bet dėlei stokos vietos negalime visko sutalpinti. Vis-gi patartume geriaus uždabot ritmą.

K-as. „Visokios žinios“ dėl stokos vietos atidame kitam sykiui.

P-tis. Incidentą su gen. gub. praleidžiame, jis, mums rodos, ne svarbus; teip-gi apleidžiame žinią apie anka, nės gal ta žinia ir neteisinga. Apie atsisveikinimą gub. jau buvo rašyta. — Tamsta mums kartais rašai kaip į kasdieninį laikraštį, renki žinias ant karštų pėdų su smulkminėms, kas „šiądien“, „vakar“ atsitiko, arba „rytoj“ ketina atsitikt etc. „Varpas“ išeina syki į 1—2 mėn.! Mums svarbu turēt žinios — faktai, charakteristiški, nesęstantieji.

Apgarsinimas.

Šiuomi pranešu garbingiems tautiečiams, jogei aš persikėliau iš Rokaičių į Tilžę ir įsteigiau

lietuvišką knygų ir laikraščių pardavinyčią

Tilžėje, Fabrikstr. 27, priešais katalikų bažnyčią.

Katalogą (naujausį) nuo 425 knygų prisiunčiu reikalaujantiems, prisiunčiant pašto markėms 5 ct. iš Amerikos, 10 kap. iš Lietuvos, 2¹/₂ d. iš Anglijos.

M. Saunus

Tilsit (Ostpreussen), Fabrikstr. 27.

1903 metams

Naujas Kalendorius

su daugybe naudingų pamokinių ir skaitymų tika išėjo iš po spaudos. Sutaisė P. M. pp. 162.

M. Saunus, Tilsit, Fabrikstrasse 27.

Atsakomasis redaktorius J. Lapinas. Spausdinta pas Otto v. Mauderode, Tilžėje.

Prisiųsti į Red. nauji raštai.

Viena diena be melo. Apysaka *Liudviko Bailleu'o*. Lietuviškai išguldė V. Stagaras. Shenandoah Pa. 1902, pp. 76 vidutinio 8°.

Naujas Kalendorius 1903 metams. Sutaisė P. M. Tilžėje 1902, pp. 162 vidutinio 8°.

„Darbininkų Balsas“ Nr. 6, pp. 48.

Kas reikia žinoti ir atminti kiekvienam darbininkui. Išleido Lietuviškoji Socialdemokratų Partija. Paryžiuje 1902, pp. 68 vidutinio 8°.

Dainos sufalsytos ant keturių balsų. Suriņko *Leonas Ereminas*. Tilžėje 1902, pp. 83 in 8° maj.

Gyvenimo džiaugsmai. Pagal serą Džioną Lebboką, sutaisė P. N. Tilžėje 1902, pp. 68 vidutinio 8°.

Vaidila. Originališka novelė. Parašė *Karolius Jak...s*. Perspausta iš „Varpo“. Tilžėje 1902, pp. 15 in 8° maj.

„Tėvynės Mylėtojų D-tės“ knygos.

(Lietuvoje „beturčiams“ dalinamos dykai. — § 6.)

1. *Keistutis*. Vertė *Vincas Kapsas*. 1897. pp. 101.
 2. *Orleano mergelė*. Vertė *Vincas Kapsas*. 1898. pp. 157.
 3. *Lenkai ir Lietuviai*. Pagal lenkiškus istorikus parašė *Žemkalnis*. 1899. pp. 61.
 4. *Grovo Kyburg'o kelionė Lietuvona*. Lietuviškai išguldė *J. Basanavičius*. 1900. pp. 52 (su Vytauto pav.)
 5. *Vanduo ant žemės, po žeme ir viršuje žemės*. Vertė *Drugys*. 1900. pp. 33. (Su 6 pav.)
 6. *Baudžiava Lietuvoje*. Parašė *Žmogus*. 1901. pp. 76.
 7. *Geologija*. Vertė *S. M.* 1901. pp. 194 (su 47 pav.)
- Pajauta*. Lizdeikos duktė arba Lietuva XIV. šimtm. Išguldė *Andrius*. 1898. pp. 155 (aukauta kun. Miluko.)

Naudingos ir smagios pasiskaityt knygelės.

1. Naudingi skaitymai iš prigimties mokslo su daugeliu paveikslėlių	30 kap
2. Iš kur akmenys ant mūsų laukų atsirado (su paveikslėliais)	20 ..
3. Saulės ir mėnesio aptemimai (su paveikslėliais)	20 ..
4. Pirmutinė pašalpa umai susirgus; teipogi gėralai alkoholiniai ir taboka	15 ..
5. Kapai didžiųjų kunigaikščių ir karalių Vilniuje	15 ..
6. Garo mašinos ir gelžkeliai (su paveikslėliais)	10 ..
7. Pamokymas, kaip nuo pagelimo apsaugoti žmones, pagedusių šunų aprietus	6 ..
8. Džiova ir kaip tos ligos apsisaugoti	6 ..
9. Patarmės moterims, kurios nori but sveikos	10 ..
10. Trumpa šneka apie limpančias ligas ir kaip nuo jų atsiginti	10 ..
11. Tris pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadorių sodiečių (antra laida)	15 ..
12. Bulvių vaisinimas	15 ..
13. Zaibas ir griaustinis (su 21 paveiksl.)	20 ..
14. Apie Joną Gutenbergą ir apie tai, kaip žmonės rašymo ir spaudos išsimokė (su 10 paveikslėliais)	20 ..
15. Kas tai yra dirbama žemė, kaip ji atsirado, kokie yra jos skyriai ir kaip anuos pažinti	15 ..
16. Epiktėto aforizmai su pridėjimu keleto skyrių iš jo „Pruntavimų“	15 ..
17. Trumpa geometrija	50 ..
18. Ukiškos drągystės įvairiuose kraštuose	10 ..
19. Parinktos lietuviškos dainos pagal Antaną Juškevyčių	6 ..
20. Kaip apsirėškia gyvastis žmogaus kune (su 35 paveikslėliais)	15 ..
21. Tekinimo amatas (su 47 paveiksl.)	15 ..

Spaudoje:

22. Nekurie amatai (su 43 paveiksl.)	15 ..
23. Įrankis dėl pagerinimo ir sutaisymo šostejinių ir paprastų kelių (su 40 paveiksl.)	15 ..
24. Avižių auginimas (su 8 paveiksl.)	10 ..
25. Gyvenimas šv. Kazimiero (su 3 paveiksl.)	10 ..

Knygelės gaunamos pas J. Lapiną, Tilžėje. Rašant laiškus reikia toks adresas padėti:

J. Lapinas, Goldschmiedestrasse 8, Tilsit (Ostpr.)

Perkūpiams 50% rabato, t. y. puse prekes.

Pas p. **Lapina** galima gauti pirkti teip-gi knygas ir laikraščius „Varpo“ ir „Ukininko“ Red.